

Helsetilsynets rapport om Tannhelsetjenesten i Norge, mars 2004:

Store forskjeller mellom fylkene

Helsetilsynet har lagt frem en rapport som viser at det er store fylkesvise forskjeller når det gjelder omfanget av tannhelsetjenester til prioriterte grupper. Det slås også fast at det ikke nødvendigvis er noen sammenheng mellom bemanningssituasjonen og oppfylling av lovens krav om tilsyn med disse gruppene. Samtidig avlives myten om at det er færrest ressurser i nord. Rapporten viser at de tre nordligste fylkene har den høyeste bemanningen i offentlig tjeneste, og at landsdelen hevder seg godt i statistikken over de samlede tannlegerressurser.

Professor i samfunnsodontologi, Dorthe Holst, ved Det odontologiske fakultet i Oslo, kommenterer rapporten slik:

– Helsetilsynets rapport gir en systematisk fylkesvis oversikt over tilsyn og behandling av de prioriterte gruppene i Den offentlige tannhelsetjenesten, og viser at det er til dels store variasjoner mellom fylkene. Rapporten gir også en god oversikt over ressursfordelingen, og vi ser at det ikke nødvendigvis er ressursene som avgjør hvor dekkende tjenesteytingen blir. Likeledes ser vi at de fylkene som har det dårligst bemanningmessig, slett ikke er dem vi har hørt mest klager fra. Dette er en statistisk og tallmessig redegjørelse for situasjonen i fylkene, som ikke stemmer helt med det inntrykket man har fått gjennom avisene, men som stemmer godt overens med det vi fra samfunnsodontologisk side har presentert gjennom noen år, i Tidende for eksempel. Uansett, nå må fylkene komme på banen og forklare tallene, og gjøre rede for i hvilken grad de makter å oppfylle de krav loven setter, ut fra de ressurser de har. I flere fylker med store ressurser er tilsynet med de grupper som omfattes av loven nemlig ikke godt nok i følge Helsetilsynet, og dette må tann-

helsetjenesten i de fylker det gjelder nå forklare. Som et bakteppe er det viktig å ha for seg at Den offentlige tannhelsetjenesten har et populasjonsansvar, der alle avvik fra hundre prosents tilsyn er noe de nasjonale myndigheter kan stille spørsmål ved. I mange fylker ligger tilsynet med barn og unge på 90 prosent, noe som kan synes høyt, men det er ti prosent som ikke får tilsyn, og hvorfor er det slik?

For de psykisk utviklingshemmede er tallet lavere, og for de svake eldre i gruppe c er det ennå lavere. Særlig for de som omfattes av hjemmesykepleien. Helsetilsynet har analysert og kvalitetssikret tallmaterialet og finner ut at i forhold til loven som styrer og regulerer tannhelsetjenesten er det avvik som man ikke uten videre forstår, og da må man stille spørsmål.

Rapporten må ses i en større sammenheng

Holst ser rapporten fra Helsetilsynet både i sammenheng med Helsedepartementets utredning av tannhelsetjenesten som er på trappene, og med rapporter som er kommet i den senere tid:

– Hvordan ser du Helsetilsynets rapport i forhold til den rapporten som kom fra Helsedepartementets arbeidsgruppe i fjor, om fordelingen av tannhelsepersonell?

– Jeg synes det er viktig å vite at den rapporten fra Helsetilsynet som er kommet nå, er en bestilling fra Helsedepartementet, og at den må ses i sammenheng med den rapporten om personellsituasjonen som kom fra departementet i fjor. Fjorårets rapport tok for seg den geografiske fordelingen av tannhelsepersonell og arbeidsfordelingen mellom tannleger og tannpleiere, og hadde oppmerksomheten rettet mot ledige stillinger og problemene knyttet til rekruttering. Helsetilsynets rapport omhandler omfanget av tjenester som ytes, med de stillinger som faktisk er

besatt til enhver tid. Det er bakgrunnen for at den første rapporten fant at det de siste årene har vært en nedgang på 31 prosent i den offentlige tannhelsetjenesten, mens den nye rapporten finner at nedgangen i besatte stillinger er 15 prosent.

I våre analyser finner vi at mangelen på tannleger i Den offentlige tannhelsetjenesten til nå ikke skyldes en generell mangel på tannleger, men snarere at det er en skjevfordeling mellom offentlig og privat sektor. For mens offentlig sektor har hatt vanskeligheter med rekruttering og stabilitet de seneste årene, har antallet tannleger i privat sektor økt med nærmere 700. Dette forteller igjen at kampen om personellet ikke går mellom nord og syd i den offentlige sektor, men mellom offentlig og privat sektor, og at hittil er det privat sektor som har vunnet.

– Hvilke tanker gjør du deg om utredningen av Den offentlige tannhelsetjenesten som starter i regi av Helsedepartementet nå i disse dager?

– Jeg regner i hvert fall med at man kommer tilbake til de tallene som er lagt frem og de vurderinger som er gjort. Jeg tenker også at de ikke kan unngå å måtte se nøye på samarbeidet mellom offentlig og privat sektor. Og at de ikke kan rette oppmerksomheten mot tryggedekning av tannhelsetjenester uten å ha klart for seg hvilken sentraliserende effekt økt tryggedekning alene kan ha på personellet. Med det som er avdekket i de omtalte rapporter, med hensyn til graden av tilsyn og fordeling av personell og ressurser, er det nærliggende å stille spørsmål ved om den nåværende organiseringen av Den offentlige tannhelsetjenesten er i stand til å gjøre jobben på noen annen måte, eller om man må til med andre grep. Den organiseringen tjenesten har i dag, skriver seg i hvert fall tilbake til 1948 og kanskje helt til 1917. Den har vært god og målrettet, men er kanskje likevel

Professor i samfunnsodontologi, Dorthe Holst, ser Helsetilsynets rapport i sammenheng med tidligere og kommende utredninger.

ikke like godt egnet til enhver tid. Jeg tenker at hvis man ikke kan få yngre tannleger til å jobbe der, må vi uansett gjøre noe. Og jeg tenker at det som har vist seg å være effektivt i fastlegeordningen, kanskje er verdt å se nærmere på også for tannlegene. Ikke det at jeg mener at hele løsningen nødvendigvis ligger der, eller at tannlegene absolutt skal organisere seg på samme måte som legene. Men jeg mener at det må utredes. Og jeg vil som sagt nødig se at det kommer store trygdetilskudd uten at det knyttes til en ordning med personellfordeling.

Offentlig utvalg får vanskelig jobb

– Hva synes du om utvalget som skal forstå utredningen?

– Jeg må si at jeg undrer meg litt over sammensetningen av personer. Blant annet undrer jeg meg over den sterke representasjonen fra Nord-Norge. Og jeg synes det er merkelig at ingen av de odontologiske fakultetene er representert, med tanke på at man blant annet skal vurdere turnusordning

for tannleger. Det er også underlig at forskningsmiljøene som har jobbet med trygdespørsmål i 30 år ikke er inne, og jeg understreker at jeg ikke tenker på meg selv i den sammenheng. Det er opplagt dyktige mennesker som er utvalgt, men jeg lurer på om de, med tanke på deres daglige virke, vil ha tilstrekkelig tid til å sette seg inn i alt det bakgrunnsmateriale som er nødvendig for å gjennomskue problemene og bidra konstruktivt. Det er store fundamentale analytiske spørsmål som reises, og jeg må si at vi som jobber med kunnskapsutvikling og forskning innenfor dette området til daglig, så vidt klarer å henge med for å være orientert til en hver tid. Så jeg tror utvalget kommer til å få det tøft. Tannhelsetjenesten er annerledes, så de har mye å sette seg inn i.

Flere undersøkelser og rapporter

– Hvilke undersøkelser er man beskjeftiget med som samfunnsodontolog ved Oslofakultetet nå for tiden?

– Her er vi i gang med to undersøkel-

ser nå. For det første har vi samlet inn data fra et representativt utvalg av den voksne befolkning over hele Norge, som skal avdekke brukernes erfaringer med tannhelsetjenester med hensyn til tilfredshet og tilgjengelighet. Denne gangen retter vi altså oppmerksomheten mot etterspørselssiden i markedet, i tillegg til at det er stilt spørsmål om når man var hos tannlegen sist og antall egne tenner og så videre, som det har vært vanlig å spørre om i en årrekke. Analysen av de innsamlede data starter i disse dager. I tillegg driver vi med en kartlegging av tannlegers og tannpleieres bruk av arbeidstid på voksne pasienter. Der har alle norske tannleger og tannpleiere både i offentlig og privat sektor mottatt spørreskjema fra oss. Skulle noen ennå ikke ha svart vil vi svært gjerne at de sender inn skjema, sier Dorthe Holst, og sier at dette skal bli et meget interessant år, særlig med tanke på den store utredningen som skal gjøres.

Hun gjør også gjerne oppmerksom på at det ikke bare er her til lands at tannhelsespørsmål utredes for tiden. Det svenske konkurransetilsynet har nylig sluppet en rapport om konkurranse situasjonen innen tannhelse i nabolandet, og i Danmark kommer snart en utredning om strukturen i tannhelsetjenesten med tanke på barn og unge, samarbeid mellom offentlig og privat sektor, trygd og samarbeid mellom yrkesgruppene. I tillegg har Verdens helseorganisasjon nettopp kommet med sin World Oral Health Report for 2003. Den er naturligvis global i sitt tilsnitt, men får frem at tennene er en del av kroppen og inneholder en del generelle momenter som kanskje er selvfølgelige for oss etter hvert, men som gjør at en kan forstå hvorfor politikere er blitt opptatt av tannhelsetjenestens organisering, forteller Holst.

Tekst og foto: Ellen Beate Dyvi